Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ATHANASIOS RANTOS
esitatud 13. märtsil 2025 [1]

Kohtuasi C-653/23

SIA „TOODE“
versus
Valsts ieņēmumu dienests

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus, Läti))

Eelotsusetaotlus – Riigiabi – ELTL artikli 107 lõige 1 – Riiklik abikava, mille Euroopa Komisjon on heaks kiitnud majanduse toetamiseks COVID-19 pandeemia kontekstis – Pädeva asutuse keeldumine anda abi ettevõtjale, kes ei vasta abikavas ette nähtud tingimustele – Kaebus, milles palutakse liikmesriigi kohtul kohustada abi andma – Abi andmiseks ette nähtud tähtaja möödumine kohtumenetluse ajal – Abi andmise kuupäeva kindlaksmääramine – Määrus (EL) 2015/1589 – Artikkel 1 – Olemasolev või uus abi

I. Sissejuhatus

1. Maksuhaldur keeldus andmast Läti äriühingule COVID-19 pandeemia kontekstis majanduse toetamiseks mõeldud riigiabi, kuna ta ei vastanud riigisiseses õiguses sätestatud tingimustele sellise abi saamiseks. Äriühingu esitas riigisisesele kohtule kaebuse, milles palus tuvastada, et ta vastab nendele tingimustele, ja kohustada maksuhaldurit võtma vastu talle soodsa haldusakti. Ent Euroopa Komisjoni heakskiidetud abikava kehtivusaeg lõppes riigisisese kohtumenetluse ajal. Kas see ettevõtja võib kõnealust abi saada, kui maksuhalduri esialgne keeldumine abi andmisest tühistatakse kohtuotsusega, mis tehakse pärast abi andmiseks ette nähtud tähtaja möödumist? See on sisuliselt Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus, Läti) esitatud küsimus.

2. Käesolev kohtuasi annab Euroopa Kohtule võimaluse ühelt poolt määrata kindlaks kuupäev, mil riigiabi loetakse ELTL artikli 107 lõike 1 alusel antuks, ja teiselt poolt otsustada konkreetses olukorras, kus liikmesriigi kohus tunnustab pärast selle andmiseks määratud tähtaja, mis on riigisisestes õigusnormides ette nähtud ja komisjoni poolt heaks kiidetud, möödumist abi õiguspäraseks ning kohustab pädevat asutust taotletud abi andma, kas taoline abi on määruse (EL) 2015/1589 [2] artikli 1 tähenduses olemasolev või uus abi.

[1] Algkeel: prantsuse.

[2] Nõukogu 13. juuli 2015. aasta määrus, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (ELT 2015, L 248, lk 9).

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

1. Määrus 2015/1589

3. Määruse 2015/1589 artiklis 1 „Mõisted“ on sätestatud:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

b) „olemasolev abi“ –

[…]

ii) heakskiidetud abi, see tähendab komisjoni või nõukogu poolt heaks kiidetud abikavad või individuaalne abi;

[…]

c) „uus abi“ – kogu abi, see tähendab abikavad ja individuaalne abi, mis ei ole olemasolev abi, sealhulgas olemasoleva abi muudatused;

[…]“.

2. Riigiabi ajutise raamistiku teatis

4. Komisjoni 20. märtsi 2020. aasta teatist „Riigiabi ajutine raamistik majanduse toetamiseks praeguse COVID-19 puhangu kontekstis“ (ELT 2020, C 91 I, lk 1; edaspidi „ajutise raamistiku teatis“) on mitu korda muudetud. See teatis sisaldab jaotist 3.1 „Piiratud abisummad“, mille punktid 21 ja 22 selle 24. novembri 2021. aasta kuuendast muudatusest tulenevas redaktsioonis (ELT 2021, C 473, lk 1) olid sõnastatud järgmiselt:

„21. Lisaks olemasolevatele võimalustele, mis põhinevad ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktil c, võivad praeguses olukorras olla asjakohaseks, vajalikuks ja sihipäraseks lahenduseks ajutised piiratud abisummad ettevõtjatele, kellel on ootamatu likviidsusnappus või isegi täielik likviidsuspuudus.

22. Komisjon loeb sellise riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punkti b alusel siseturuga kokkusobivaks, kui on täidetud kõik järgmised tingimused […]:

[…]

d) abi antakse hiljemalt 30. juunil 2022;

[…]“.

B. Läti õigus

1. Haldusmenetluse seadus

5. 25. oktoobri 2001. aasta haldusmenetluse seaduse (Administratīvā procesa likums)[3] põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis on artikli 250 lõikes 2 sätestatud:

„Haldusakti õiguspärasuse hindamisel võtavad kohtud oma otsuses arvesse ainult haldusorgani poolt haldusaktis esitatud põhjendusi. Seda piirangut ei kohaldata soodustava haldusakti taotlemise korral.“

6. Selle seaduse artikli 254 lõikes 1 on sätestatud:

„Kui kohus leiab, et haldusakti andmise nõue on põhjendatud, kohustab ta ametiasutust andma asjaomase haldusakti.“

2. Riigiabi käsitlevad Läti eeskirjad

7. Ministrite nõukogu 10. novembri 2020. aasta määrusega nr 676[4] kehtestati COVID-19 pandeemiast mõjutatud ettevõtjate käibekapitali voogude tagamiseks mõeldud abi eeskirjad (Noteikumi par atbalstu Covid-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem apgrozāmo līdzeklu plūsmas nodrošināšanai; edaspidi „Läti abieeskirjad“). See abikava, mis jõustus 17. novembril 2020, kehtestati kooskõlas ajutise raamistiku teatise jaotises 3.1 sätestatud nõuetega ja komisjon kiitis selle heaks 16. detsembri 2022. aasta otsusega SA.59592 (2020/N) kuni 30. novembrini 2021, mida pikendati seejärel 30. juunini 2022.[5]

8. Läti abieeskirjade põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsioonis oli punktis 23 sätestatud:

„Abi andmise hetkeks loetakse kuupäev, mil maksuhaldur teeb abi andmise otsuse.“

9. Nende eeskirjade punktis 24 oli sätestatud:

„Otsus tehakse vastavalt [ajutise raamistiku teatisele] hiljemalt 30. juunil 2022.“

III. Vaidlus põhikohtuasjas, eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

10. Läti ettevõtja SIA „TOODE“ (edaspidi „TOODE“) esitas 25. märtsil ja 9. aprillil 2021 Valsts ieņēmumu dienestsile (Läti maksuamet; edaspidi „maksuhaldur“) taotluse saada 2021. aasta jaanuari ja veebruari eest toetust COVID-19 kriisist mõjutatud ettevõtjatele käibekapitali andmiseks mõeldud riiklikust abikavast (edaspidi „riiklik abikava“).

[3] *Latvijas Vēstnesis*, 2001, nr 164, lk 2551.

[4] *Latvijas Vēstnesis*, 2020, 2020/222A.2.

[5] Komisjoni hilisemate otsustega oli abi andmise tähtajaks määratud kõigepealt 30. november 2021 (3. juuni 2021. aasta otsus SA.64046 (2021/N)) ja seejärel 30. juuni 2022 (14. detsembri 2021. aasta otsus SA.100596 (2021/N)).

11. Maksuhaldur keeldus 23. aprilli ja 7. juuni 2021. aasta otsusega ning seejärel 9. juuni ja 23. juuli 2021. aasta otsusega TOODE-le taotletud abi andmast, kuna see ettevõtja ei vasta Läti abieeskirjades ette nähtud tingimustele. Sellega seoses leidis maksuhaldur eelkõige, et nimetatud ettevõtja käive 2021. aasta jaanuaris ja veebruaris ei olnud piisavalt vähenenud, et ta vastaks riigisisestes õigusnormides nõutud tingimustele ja võiks seega saada abi.

12. TOODE esitas Administratīvā rajona tiesale (rajooni halduskohus, Läti) kaebuse, väites muu hulgas, et maksuhalduril ei olnud tema käibe arvutamisel mingit põhjust võtta arvesse asjakohase maksuperioodi kohta esitatud käibemaksudeklaratsioonil kajastatud tehingute koguväärtust. Nimetatud kohus jättis 14. aprilli 2022. aasta otsusega selle kaebuse rahuldamata põhjendusel, et käesolevas asjas ei olnud abi andmise tingimused täidetud.

13. TOODE esitas 29. juunil 2022 selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule Administratīvā apgabaltiesale (regionaalne halduskohus). Selle kaebuse eesmärk on saavutada soodustava haldusakti andmine vastavalt haldusmenetluse seaduse artikli 254 lõikele 1.

14. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et komisjon kiitis riikliku abikava heaks ja seda tuleb pidada siseturuga kokkusobivaks eelkõige tingimusel, et abi antakse kooskõlas ajutise raamistiku teatise punkti 22 alapunktiga d ja Läti abieeskirjade punktiga 24 hiljemalt 30. juunil 2022. Ta märgib samuti, et käesoleval juhul möödus see tähtaeg tema menetluse ajal. Viimane leiab, et ta peab põhikohtuasja raames hindama, kas TOODE-le on endiselt võimalik taotletud abi anda. Selleks peab ta kindlaks määrama kuupäeva, mil abi loetakse ELTL artikli 107 lõike 1 alusel „antuks“ ja kas see abi kujutab endast olemasolevat või uut abi määruse 2015/1589 artikli 1 tähenduses.

15. Kõigepealt, mis puutub kuupäeva, mil abi loetakse antuks, siis leiab see kohus, et kindel ja tingimusteta õigus abi saada Euroopa Kohtu praktika [6] tähenduses saab põhimõtteliselt tekkida üksnes kohtuotsuse alusel, see tähendab juhul, kui riigisisene kohus tuvastab, et taotleja vastab kõigile riigisiseses õiguses kõnealuse abi saamiseks ette nähtud tingimustele ning et pädeva asutuse keeldumine abi andmisest on ebaseaduslik ja põhjendamatu. Teisalt, kui puudub õigussuhe, ei saa kohtuotsuse täitmine kaasa tuua soodustava haldusakti tagasiulatuvat (*ex tunc*) vastuvõtmist, kuna liikmesriigi kohus võib üksnes anda pädevale asutusele korralduse võtta vastu asjakohane haldusakt, millega antakse abi *ex nunc*.

16. Vastuseks Euroopa Kohtu küsimusele märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus, et TOODE vastas taotluse esitamise ajal tõepoolest riigisiseses õiguses abi saamiseks ette nähtud tingimustele, mistõttu näib maksuhalduri keeldumine olevat ebaseaduslik ja põhjendamatu. Seega tekib samal kohtul küsimus, kas juhul, kui ta peaks kohustama maksuhaldurit vastu võtma soodustava haldusakti ning määrama ja maksma taotletud abi summa, tuleb asuda seisukohale, et abi andmise kuupäev vastab kuupäevale, mil nimetatud asutus põhjendamatult keeldus abi andmast.

17. Mis puudutab seejärel seda, kas tegemist oleks olemasoleva või uue abiga, siis soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas Euroopa Kohtu praktika, mille kohaselt pädeva asutuse poolt isikule pärast heakskiidetud abikava kehtivuse lõppemist antud abi tuleb pidada

[6] Sellega seoses viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkõige 19. detsembri 2019. aasta kohtuotsusele Arriva Italia jt (C-385/18, EU:C:2019:1121, punktid 36 ja 37); 25. jaanuari 2022. aasta kohtuotsusele komisjon *vs.* European Food jt (C-638/19 P, EU:C:2022:50, punkt 123) ning 12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsusele DOBELES HES (C-702/20 ja C-17/21, EU:C:2023:1, punktid 76 ja 78).

uueks abiks,[7] on ülekantav sellisele olukorrale, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kus maksuhaldur keeldus abikava kehtivusajal põhjendamatult taotletud abi andmast ja seda asutust kohustatakse hiljem kohtu otsusega andma ja välja maksma abi summa pärast selle kava kehtivuse lõppemist.

18. Lõpuks viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus arvamusele, mille komisjon andis 11. septembril 2023 vastuseks teise Läti kohtu küsimustele[8]. Selles arvamuses leidis komisjon, et vastavalt Läti abieeskirjade punktile 23 antakse abi hetkel, mil maksuhaldur teeb asjaomase abi andmise või sellest keeldumise kohta otsuse. Lisaks märkis komisjon, et abi andmine pärast selleks ette nähtud tähtaja möödumist kujutaks endast ELTL artikli 108 lõike 3 rikkumist ning et liikmesriigi kohtute ülesanne on keelata abi väljamaksmine abisaajale. Selle arvamuse kohaselt ei või liikmesriigi kohtud pärast seda kuupäeva määrata abi maksmata jätmise tõttu taotlejal tekkinud kahju eest selle abi asendamiseks hüvitist.

19. Neil asjaoludel otsustas Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas ELTL artikli 107 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et riigiabi tuleb pidada „antuks“ hetkel, kui pädev ametiasutus keeldus põhjendamatult tunnustamast eraõigusliku isiku õigust saada riigiabi olukorras, kus keeldumise põhjendamatus tuvastatakse kohtuotsusega pärast abi määramise tähtaja möödumist?

2. Kas määruse [2015/1589] artikli 1 punkti b alapunkti ii tuleb tõlgendada nii, et olemasolev abi on abi, mis – kui puudub abi saamise õiguse tunnustamise otsus, mille pädev ametiasutus oleks teinud abi määramise tähtaja jooksul – antakse eraõiguslikule isikule pärast abikavas sätestatud abi määramise tähtaja möödumist sellise kohtuotsuse täitmiseks, milles tuvastati, et abikavas sätestatud abi määramise tähtaja jooksul vastas isik kõigile riigisiseses õiguses asjaomase abi saamiseks seatud tingimustele ning pädeva ametiasutuse poolt abi andmisest keeldumine oli ebaseaduslik?“

20. Kirjalikud seisukohad esitasid TOODE, Läti ja Saksamaa valitsus ning komisjon. Menetlusosalised esitasid ühtlasi suulised seisukohad 11. detsembri 2024. aasta kohtuistungil.

IV. Analüüs

A. Esimene eelotsuse küsimus

21. Esimese eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artikli 107 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et riigiabi tuleb pidada selle sätte tähenduses „antuks“ *ex tunc*, st ajal, mil pädev asutus keeldus põhjendamatult andmast eraõiguslikule isikule õigust saada komisjoni poolt heaks kiidetud abi, kui keeldumise õigusvastasus tuvastatakse liikmesriigi kohtu otsusega pärast nimetatud institutsiooni poolt kinnitatud abi andmise tähtaja möödumist.

[7] Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab sellega seoses Euroopa Kohtu 7. aprilli 2022. aasta otsusele Autonome Provinz Bozen (C-102/21 ja C-103/21, EU:C:2022:272, punktid 31–35 ja 42).

[8] Nagu nähtub eelotsusetaotlusest, olid need küsimused, mille esitas Augstākā tiesa (Senāts) (Läti kõrgeim kohus) kohtuasjas SKA-356/2023. Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab täpsemalt juhtumi SA.106948.NC kohta antud komisjoni arvamusele nr (2023)9452862, mis esitati teises Läti abieeskirjade ja ajutise raamistiku kohaldamist käsitlevas kohtuasjas.

22. Põhjustel, mida esitan järgmistes punktides, olen seisukohal, et sellele küsimusele tuleks vastata jaatavalt.

23. Meenutan kõigepealt, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et riigiabi tuleb pidada ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses „antuks“ sel ajahetkel, mil abisaajal tekkis riigisisese õiguse alusel selle saamiseks õigus,[9] mistõttu kõnealuste ressursside tegelik üleandmine ei ole määrava tähtsusega.[10]

24. Seega on põhimõtteliselt eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne kehtivate riigisiseste õigusnormide alusel kindlaks teha ajahetk, mil kõnealust abi tuleb pidada antuks. Selleks tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul arvesse võtta riigisiseses õiguses selle abi saamiseks seatud kõiki tingimusi.[11]

25. Täheldan sellega seoses, et – nagu nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitustest – käesolevas asjas kohaldatavate Läti õigusnormide ja eelkõige Läti abieeskirjade punkti 23 kohaselt loetakse abi antuks kuupäeval, mil maksuhaldur teeb abi andmise otsuse. Käesoleval juhul keelduti taotletud abi andmast enne 30. juunit 2022, mis on ajutise raamistiku teatise punkti 22 alapunktis d ette nähtud tähtaeg.[12]

26. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab siiski, et maksuhalduri tehtud keeldumisotsused ei saanud anda TOODE-le riigisisese õiguse alusel kindlat õigust saada abi käesoleva ettepaneku punktis 23 viidatud Euroopa Kohtu praktika tähenduses. Sama kohtu arvates saab selline õigus tekkida üksnes siis, kui on tehtud kohtuotsus, milles tuvastatakse, et vastupidi nendes keeldumisotsustes esitatud põhjendustele vastas ettevõtja abitaotluse esitamise kuupäeval kõigile riigisiseses õiguses abi saamiseks ette nähtud tingimustele, ning kohustatakse pädevat asutust võtma edasiulatuvalt (*ex nunc*) vastu soodustava haldusakti, mille alusel abisumma nõuetekohaselt antakse ja välja makstakse.[13]

27. Kui aga kuupäev, mil abi loetakse riigisisese õiguse kohaselt antuks, vastab kuupäevale, mil tehti kohtuotsus või selle täitmiseks vastu võetud soodustav haldusakt, kaotaks TOODE kaebus maksuhalduri otsuste peale mõtte, nagu väidab Saksamaa valitsus oma kirjalikes seisukohtades. Võttes arvesse abi andmiseks ette nähtud tähtaja möödumist vastavalt ajutise raamistiku teatise punkti 22 alapunktile d ja komisjoni poolt heaks kiidetud Läti abieeskirjade punktile 24, ei saaks pädev asutus – nagu maksuhaldur eelotsusetaotluse esitanud kohtus ja Läti valitsus oma kirjalikes seisukohtades märkis – võtta sellist parandavat haldusakti vastu kohtuotsuse täitmiseks, mis on tehtud pärast abi andmise tähtaja möödumist, nii et kohtuotsus kaotaks oma mõju.

28. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib lisaks, et kui asuda seisukohale, et abi anti pärast abi andmiseks ette nähtud tähtaja möödumist, on TOODE-l oht samadel põhjustel, mis takistavad maksuhaldurit pärast seda tähtaega tehtud kohtuotsuse alusel parandusakti võtmast, et ta ei saa

[9] Seega on otsustav kriteerium selle kuupäeva kindlaksmääramiseks, millal konkreetse meetmega riigiabi saajatele selle abi saamise õigus anti, see, kui abisaajal tekib konkreetne õigus seda abi saada ja kohustatud riigil sellele õigusele vastav kohustus nimetatud abi anda. Vt selle kohta 25. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* European Food jt (C-638/19 P, EU:C:2022:50, punktid 115 ja 123 ning seal viidatud kohtupraktika).

[10] Vt 20. mai 2021. aasta kohtuotsus Azienda Sanitaria Provinciale di Catania (C-128/19, EU:C:2021:401, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).

[11] Vt 28. oktoobri 2020. aasta kohtuotsus INAIL (C-608/19, EU:C:2020:865, punktid 31 ja 32 ning seal viidatud kohtupraktika).

[12] Samuti ei ole vaidlust selles, et TOODE esitas maksuhalduri keeldumisotsuse peale ettenähtud tähtaja jooksul kohtusse kaebuse.

[13] Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul näitab see, et taoline isik nagu TOODE omandab kindla õiguse saada abi alles alates kohtuotsuse või soodustava haldusakti vastuvõtmise kuupäevast.

Läti õiguse alusel olemasolevat võimalust kasutades esitada hüvitusnõuet maksuhalduri või Läti riigi vastu, kuna selline nõue oleks vastuolus keeluga maksta abi asemel hüvitist kahju eest, mida see ettevõtja on abi maksmata jätmise tõttu kandnud. [14]

29. Enne käesolevas asjas vaidluse all oleva olukorra analüüsimist pean oluliseks selgitada riigiabi saamise õiguse mõistet, mis on otsustav tegur selle kindlaksmääramisel, millal tuleb abi pidada antuks käesoleva ettepaneku punktides 23 ja 24 viidatud Euroopa Kohtu praktika tähenduses.

30. Mulle näib vajalik märkida, et selles kohtupraktikas viidatud „riigisiseses õiguses selle abi saamiseks seatud tingimused" saavad olla üksnes need tingimused, mis on ette nähtud haldusotsuse tegemise ajal kohaldatavates riigisisestes õigusnormides, [15] mida vaidluse korral peavad lõpuks hindama pädevad riigisisesed kohtud. Seega tuleb vahet teha *ühelt poolt* ajahetkel, mil liikmesriigi õiguse alusel abi andmise tingimused on objektiivselt täidetud, mis võib teatud juhtudel sõltuda tingimusest, et haldusorgan võtab vastu otsuse, millega määratakse kindlaks ettevõtja õigus saada kõnealust abi, nii et abi andmise kuupäev vastab selle otsuse vastuvõtmise kuupäevale, ja *teiselt poolt* kuupäeva, mil riigisisene kohus peab taolise otsuse peale esitatud kaebusest lähtuvalt kontrollima haldusorgani hinnangut nende tingimuste täidetuse kohta. Seega on käesoleva ettepaneku punktides 23 ja 24 viidatud Euroopa Kohtu praktika eesmärk eelkõige määrata kindlaks ajahetk, mil abi saamise tingimused on riigisisese õiguse kohaselt täidetud, mitte aga hõlmata *ajahetke*, mil haldusorgani hinnangu kehtivust käsitlevat kaebust menetlev liikmesriigi kohus teeb kohtulikku kontrolli ja tuvastab, kas need tingimused on täidetud. Riigisisese õiguse alusel kehtiva õiguse tunnustamine kohtuotsusega ei mõjuta aega, mil abi andmise tingimused olid täidetud ning pädev asutus tegi või oleks pidanud võtma vastu kõnealuse abi andmise otsuse. Selline otsus on üksnes deklaratiivne, mitte konstitutiivne. Sellega seoses tuleb meenutada, et kuigi liikmesriigi kohus võib teha kohtuotsuse, millest tuleneb, et üks pooltest peab riigisisese õiguse kohaselt saama riigiabile vastava summa, ei tähenda see mingil juhul, et kohus ise annab seda abi. Sellise kohtuotsuse ainus tagajärg on kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte alusel see, et teine pool, üldjuhul pädev haldusorgan, on kohustatud kõnealuse abi välja maksma. [16]

31. Kui asuda seisukohale – nagu näib nähtuvat eelotsusetaotlusest ja mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus –, et Läti õiguse ainus võimalik tõlgendus on see, mida on kirjeldatud käesoleva ettepaneku punktis 26, ilma et oleks võimalik asuda seisukohale, et kuupäev, mil abi loetakse antuks, on kuupäev, mil maksuhaldur alusetult keeldus seda abi andmast, [17] mis tähendaks pärast kõnealuse abi andmise tähtaja möödumist tehtud kohtuotsuse täitmiseks tehtava parandusotsuse *ex tunc* mõju tunnustamist, võib selline tõlgendus rikkuda õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta") artiklis 47.

32. Enne kui analüüsida, kas eelotsusetaotluse esitanud kohtu tõlgendus võib rikkuda harta artiklit 47, tuleb kõigepealt kontrollida, kas käesoleva ettepaneku punktis 26 kirjeldatud olukord kuulub harta kohaldamisalasse.

[14] Vt käesoleva ettepaneku punkt 18.

[15] Kohtupraktika viitab just nimelt seadusele, mitte seaduse (võimalik, et ekslikule) tõlgendamisele haldusorgani poolt.

[16] Vt selle kohta 12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus DOBELES HES (C-702/20 ja C-17/21, EU:C:2023:1, punktid 75 ja 76).

[17] Kui pädev asutus oleks selleks kuupäevaks tegutsenud õiguspäraselt ja teinud abi heakskiitva otsuse, oleks TOODE-l olnud Läti abieeskirjade alusel õiguslikult kindel õigus abile.

33. Tuletan sellega seoses meelde, et harta artikli 51 lõike 1 kohaselt, mis käsitleb harta kohaldamisala, on harta sätted liikmesriikidele ette nähtud üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. Kui aga õiguslik olukord ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse, siis puudub Euroopa Kohtul pädevus ning harta osutatud sätted üksi ei saa olla selle pädevuse aluseks.[18] Euroopa Kohtu pädevuses ei ole hinnata ELTL artiklis 267 ette nähtud eelotsusemenetluses riigisiseste õigusnormide tõlgendust ega otsustada liikmesriigi kohtu poolt nendele sätetele antud tõlgenduse õigsuse üle.[19]

34. Tuletan samuti meelde, et vastavat valdkonda reguleerivate liidu õigusnormide puudumisel tuleb olukorras, mis kuulub harta artikli 47 kohaldamisalasse, iga liikmesriigi riigisiseses õiguskorras määrata pädevad kohtud ja kehtestada menetlusnormid selliste õiguskaitsevahendite jaoks, mille eesmärk on tagada nende õiguste kaitse, mis tulenevad isikutele liidu õiguskorrast, kusjuures liikmesriigid vastutavad selle eest, et igal üksikjuhtumil oleks tagatud nende õiguste tõhus kohtulik kaitse, nagu näeb ette harta artikkel 47.[20]

35. Märgin kõigepealt, et komisjoni viidatud asjaolu, et õigus saada riigiabi on riigisisese õiguse küsimus, ei saa jätta käesolevat juhtumit harta artikli 47 kohaldamisalast välja.[21] Kuigi õigus saada kõnealust abi tuleneb riigisisesest õigusest ega saa põhineda liidu õigusel ega komisjoni otsusel,[22] ei puuduta vaidlus käesoleval juhul siiski kõnealuse abi andmist käsitlevate riigisiseste õigusnormide tõlgendamist, vaid TOODE poolt maksuhalduri algse keeldumisotsuse peale esitatud kaebuse tõhusust ja nimetatud asutuse pädevust võtta vastu parandusakt, millega täidetakse kohtulahend väljaspool komisjoni poolt heaks kiidetud riigiabi kava heakskiitmise tähtaega, ning tagajärgi, mis sellega seoses ELTL artikli 108 lõikest 3 ja määruse 2015/1589 artiklist 1 tulenevad.

36. Nagu ma käesoleva ettepaneku punktis 27 selgitasin, võidakse juhul, kui ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses riigiabi andmise kuupäevaks loetaks riigisisese õiguse kohaselt kuupäev, mil võetakse vastu soodustav haldusakt pärast selle akti andmise tähtaja möödumist tehtud kohtuotsuse täitmiseks, see abi lugeda uueks ja ebaseaduslikuks abiks määruse 2015/1589 artikli 1 tähenduses ning maksuhaldur ei saa kohtuotsust täites seda abi anda, rikkumata ELTL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud rakendamiskeeldu.

37. Käesoleva ettepaneku eelmises punktis kirjeldatud olukord ei kuulu mitte ainult harta kohaldamisalasse, vaid võib rikkuda ka TOODE õigust tõhusale õiguskaitsevahendile harta artikli 47 tähenduses.

38. Igasuguse segiajamise tõenäosuse välistamiseks on minu arvates asjakohane juhtida tähelepanu erinevusele ühelt poolt riigiabi kava heakskiidu kehtivusaja (mis antud juhul on seotud tähtaja ja abi andmise kuupäevaga) ja teiselt poolt kuupäeva vahel, mil riigisisene kohus teeb kohtuotsuse. Riigisisese kohtu pädevus lahendada tema menetluses olev vaidlus ja tema

[18] Vt selle kohta 22. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Profi Credit Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).

[19] Vt selle kohta 22. mai 2014. aasta kohtuotsus Érsekcsanádi Mezőgazdasági (C-56/13, EU:C:2014:352, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).

[20] Vt 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 115 ja seal viidatud kohtupraktika). Lisaks on Euroopa Kohus täpsustanud, et harta artikkel 47 on iseenesest piisav ega vaja täpsustamist liidu või riigisisestes õigusnormides selleks, et anda eraõiguslikele isikutele õigus, millele saab sellisena tugineda. Vt selle kohta 20. veebruari 2024. aasta kohtuotsus X (ülesütlemise põhjuste puudumine) (C-715/20, EU:C:2024:139, punkt 80 ja seal viidatud kohtupraktika).

[21] Lisaks ei muuda asjaolu, et vaidlusaluse abi andmise tingimused ja kord on kehtestatud riigisisese õiguse alusel, kuidagi seda, et mõiste „abi andmine“ kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse.

[22] Vt selle kohta 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Braesch jt (C-284/21 P, EU:C:2023:58, punktid 72 ja 79 ning seal viidatud kohtupraktika).

tehtava otsuse tagajärjed ei saa sõltuda haldusmenetluse ajalisest raamistikust ja veelgi vähem alluda sellele, kuna sellel raamistikul on olemuslikult teine ülesanne, mis ei ole seotud ühegi (riigisisese) kohtumenetlusega.

39. Kohtuotsuse tõttu tehtud parandusotsuse *ex tunc* mõju mittetunnustamine muudaks peaaegu võimatuks kasutada õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, seades selle õiguse kasutamise sõltuvusse tingimusest, et kohtuotsus tehakse enne haldusmenetluses määratud tähtaja möödumist. See võib siiski viia paradoksaalse olukorrani, kus kõnealuse abi andmise hetk ja pädeva asutuse poolt pärast kohtulahendit tehtud parandusotsuse kvalifitseerimine olemasolevaks või uueks abiks sõltuks sellest, kui kiiresti liikmesriigi kohus haldusotsuse peale esitatud kaebust menetleb. [23]

40. Lisaks näib mulle kasulik rõhutada, et muudes valdkondades kui riigiabi on Euroopa Kohus tunnustanud riigisisese kohtu pädevust tühistada tagasiulatuvalt (*ex tunc*) ametiasutuse otsus, kui ta peab seda vajalikuks kaebuse esitanud ettevõtja õiguste tõhusa kaitse tagamiseks või kontrollisüsteemi üldise tõhususe tagamiseks. [24]

41. Eeltoodut arvestades teen ettepaneku vastata esimesele eelotsuse küsimusele, et ELTL artikli 107 lõiget 1 tuleb harta artiklit 47 arvestades tõlgendada nii, et riigiabi tuleb lugeda „antuks“ kuupäeval, mil liikmesriigi pädev asutus keeldus seda ettevõtjale andmast, kui keeldumine tunnistatakse ebaseaduslikuks pärast abi andmise tähtaja möödumist tehtava liikmesriigi kohtu otsusega, tingimusel et see keeldumine toimus enne abi andmiseks ette nähtud tähtaja möödumist ja kuupäeval, mil kehtis komisjoni heakskiit selle abi andmiseks, ning ettevõtja vastas kohaldatavate riigisiseste õigusnormide alusel abi saamise tingimustele.

B. Teine eelotsuse küsimus

42. Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse 2015/1589 artikli 1 punkti b alapunkti ii tuleb tõlgendada nii, et riigiabi, mida antakse ettevõtjale pärast komisjoni kinnitatud abi andmise tähtaja möödumist täitmaks liikmesriigi kohtu otsust, millega on tunnistatud ebaseaduslikuks pädeva ametiasutuse keeldumine abi andmisest enne selle tähtaja möödumist, kujutab endast olemasolevat abi.

43. Tuletan meelde, et riigiabi kontrollimise süsteemis, mis on kehtestatud ELTL artiklitega 107 ja 108, erineb menetlus vastavalt sellele, kas tegemist on olemasoleva või uue abiga. Kui olemasoleva abi andmine on vastavalt ELTL artikli 108 lõikele 1 õiguspärane seni, kuni komisjon ei ole seda tunnistanud ühisturuga kokkusobimatuks, siis ELTL artikli 108 lõikes 3 on ette nähtud, et uue abi määramise plaanidest või olemasoleva abi muutmise plaanidest tuleb komisjoni piisavalt aegsasti teavitada ja neid ei tohi rakendada enne, kui menetluses on tehtud lõplik otsus. [25]

[23] Vt selle kohta analoogia alusel kohtujurist Tizzano ettepanek kohtuasjas Kutz-Bauer (C-187/00, EU:C:2002:75, punkt 66), mis käsitles võimalust haldusakt tagasiulatuvalt tühistada või seda muuta põhjusel, et isik ei tohi kannatada kahju aja tõttu, mis tal kulub oma õiguste kaitsmiseks kohtus.

[24] Vt 13. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej ja Petrotel (C-231/15, EU:C:2016:769, punktid 25–29 ja seal viidatud kohtupraktika) liikmesriigi kohtu poolt riigi reguleeriva asutuse haldusakti tühistamise tagasiulatuva mõju kohta ning kohtujurist Campos Sánchez-Bordona ettepanek kohtuasjas CROSS Zlín (C-303/22, EU:C:2023:652, punktid 77 ja 78 ning seal viidatud kohtupraktika) liikmesriigi kohtu poolt riigihankelepingu tühistamise *ex tunc* mõju kohta alates lepingu sõlmimisest. Vt ka 7. märtsi 2024. aasta kohtuotsus Die Länderbahn jt (C-582/22, EU:C:2024:213, punktid 53–56 ja seal viidatud kohtupraktika) pädeva reguleeriva asutuse järelduse kohta, et taristu kasutustasud, mille kohaldamisperiood on juba möödunud, on *ex tunc* kehtetud (et kaitsta raudteeveo-ettevõtjate õigust pöörduda selle organi poole).

[25] Vt 28. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Eco Fox jt (C-915/19–C-917/19, EU:C:2021:887, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

44. Euroopa Kohus on samuti täpsustanud, et uue abina, mille suhtes kehtib ELTL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud teatamiskohustus, tuleb käsitada meetmeid, millega määratakse abimeetmed või muudetakse neid, kusjuures muudatused võivad puudutada nii olemasolevat abi kui ka esialgseid projekte, millest on komisjonile teatatud.[26] Sellega seoses on määruse 2015/1589 artikli 1 punkti b alapunktis ii sätestatud, et „olemasolev abi" on heakskiidetud abi, see tähendab komisjoni või nõukogu poolt heaks kiidetud abikavad või individuaalne abi. Selle määruse artikli 1 punktis c on sätestatud, et „uus abi" on kogu abi, see tähendab abikavad ja individuaalne abi, mis ei ole olemasolev abi, sealhulgas olemasoleva abi muudatused. Lisaks, nagu nähtub Euroopa Kohtu praktikast, tuleb abi, mida anti ajal, mil komisjoni heakskiit selle abi kohta enam ei kehtinud, pidada uueks abiks.[27]

45. Kõigepealt märgin, et vastuse teisele eelotsuse küsimusele võib selgelt tuletada vastusest, mille ma soovitan anda esimesele küsimusele, kuivõrd juhul, kui asutakse seisukohale, et vaidlusalune abi on antud maksuhalduri keeldumisotsuste kuupäeval, st ajal, mil kehtis komisjoni heakskiit selle abi kohta, tuleb seda abi pidada lubatuks ja seega olemasolevaks abiks määruse 2015/1589 artikli 1 punkti b alapunkti ii tähenduses, isegi kui see makstakse välja pärast komisjoni heakskiidetud abikava kehtivuse lõppemist. Sellisel juhul ei ole sama abi maksmine midagi muud kui kohtuotsuse täitmine.

46. Täpsustan samuti, et miski Euroopa Kohtu käsutuses olevas toimikus ei näi viitavat sellele, et maksuhalduril oleks käesolevas asjas riigisisese kohtuotsuse täitmiseks muutmisakti vastuvõtmisel valikuvõimalus või kaalutlusõigus, mis võimaldaks tal muuta Läti abikavas ette nähtud abi, mille andmisest ta esialgu keeldus, nii et selle saaks ümber kvalifitseerida uueks abiks vastavalt määruse 2015/1589 artikli 1 punkti c sõnastusele.

47. Asjaolu, et põhikohtuasjas vaidluse all olev abi makstakse välja pärast komisjoni kinnitatud abi andmise tähtaja möödumist ja väljaspool vahepeal taandunud COVID-19 pandeemiaga seotud kriisi erilist konteksti, ei võimalda siiski järeldada, et seda abi ei kasutataks kooskõlas Läti abikavas algselt ette nähtud eesmärgiga või et see võib kahjustada konkurentsi turul. Käesoleva ettepaneku punktis 23 meenutatud Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et riigiabi tegeliku väljamaksmise kuupäev ei mõjuta õigust saada kõnealust abi, kui abi antakse komisjoni otsuses määratud tähtaja jooksul, ning kõnealuse abi võib seega välja maksta pärast nimetatud tähtaja möödumist.[28] Samuti ei saa abi väljamaksmine pärast abikava lõppemist kahjustada konkurentsi turul, kuna selline makse kujutab endast üksnes sellise õiguse taastamist, mida maksuhalduri algne otsus rikkus, ja tegelikult see taastaks konkurentsitasakaalu turul.[29] Igal juhul tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et meede võib tekitada konkurentsimoonutusi, mis võivad kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, just sel kuupäeval, mil antakse õigus seda abi saada.[30]

48. Eeltoodut arvestades teen ettepaneku vastata teisele eelotsuse küsimusele, et määruse 2015/1589 artikli 1 punkti b alapunkti ii tuleb tõlgendada nii, et „olemasolev abi" on riigiabi, mida liikmesriigi pädev asutus maksab pärast abikavas ette nähtud riigiabi andmise tähtaja möödumist, täites riigisisest kohtuotsust, milles tuvastatakse, et asjaomane ettevõtja vastas enne

[26] Vt 28. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Eco Fox jt (C-915/19–C-917/19, EU:C:2021:887, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).

[27] Vt 7. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Autonome Provinz Bozen (C-102/21 ja C-103/21, EU:C:2022:272, punktid 32, 34 ja 42).

[28] Sellega seoses tuleb tõdeda, et komisjoni otsus ei pane liikmesriikidele kohustust maksta abi välja teatava tähtaja jooksul.

[29] Vastupidi, võib väita, et kõnealuse abi andmata jätmine võib kahjustada konkurentsi turul või vähemalt tuua kaasa sellise ettevõtja nagu TOODE põhjendamatu diskrimineerimise, kellele keeldutakse andmast riigiabi, ehkki ta vastab abi saamise tingimustele, samas kui teine konkureeriv ettevõtja, kes vastab samuti abi andmise tingimustele, saab seda abi.

[30] Vt selle kohta 25. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* European Food jt (C-638/19 P, EU:C:2022:50, punkt 123).

selle tähtaja möödumist kõigile riigisiseses õiguses kõnealuse abi saamiseks seatud tingimustele ja et pädeva asutuse algne keeldumine riigiabi andmisest oli ebaseaduslik. Sellisel juhul loetakse abi antuks ajal, mil pädev asutus keeldus abi andmisest.

V. Ettepanek

49. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus, Läti) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. ELTL artikli 107 lõiget 1 tuleb Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 47 arvestades

   tõlgendada nii, et

   riigiabi tuleb pidada „antuks“ kuupäeval, mil liikmesriigi pädev asutus keeldus seda ettevõtjale andmast, kui keeldumine tunnistatakse ebaseaduslikuks pärast abi andmise tähtaja möödumist tehtava liikmesriigi kohtu otsusega, tingimusel et see keeldumine toimus enne abi andmiseks ette nähtud tähtaja möödumist ja kuupäeval, mil kehtis komisjoni heakskiit selle abi andmiseks, ning asjaomane ettevõtja vastas kohaldatavate riigisiseste õigusnormide alusel abi saamise tingimustele.

2. Nõukogu 13. juuli 2015. aasta määruse (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks, artikli 1 punkti b alapunkti ii

   tuleb tõlgendada nii, et

   „olemasolev abi“ on riigiabi, mida liikmesriigi pädev asutus maksab pärast abikavas ette nähtud riigiabi andmise tähtaja möödumist, täites riigisisest kohtuotsust, milles tuvastatakse, et asjaomane ettevõtja vastas enne selle tähtaja möödumist kõigile riigisiseses õiguses kõnealuse abi saamiseks seatud tingimustele ja et pädeva asutuse algne keeldumine riigiabi andmisest oli ebaseaduslik. Sellisel juhul loetakse abi antuks ajal, mil pädev asutus keeldus abi andmisest.